

nim ispitima u Hrvatskoj. Kletečki Radović i Družić Ljubotina prikazale su utjecaj siromaštva na razvoj djeteta u okviru ekosistemskog pristupa kao i pozitivne ishode modela rada u zajednici koji karakterizira suradnja svih značajnih institucija lokalne zajednice. Pritom je stavljen naglasak na suradnju škole i centra za socijalnu skrb, te ukazivanje na značaj potencijala škole pri provođenju programa pomoći i podrške siromašnoj djeci. Lejla Kafedžić i Lejla Hodžić s Filozofskog fakulteta u Sarajevu prikazale su nesrazmjer između donesenih i potpisanih dokumenata o reformi obrazovanja u Bosni i Hercegovini te stvarnog stanja, odnosno primjene dokumenata u praksi. Prema najnovijim podacima UNDP-a 20% stanovništva BiH je siromašno. Iako je školovanje besplatno, ono je popraćeno mnogobrojnim dodatnim troškovima koji otežavaju i u nekih onemogućavaju nesmetano školovanje.

Mnogi izlagači, osobito iz Srbije i Makedonije, prikazali su rezultate istraživanja i projekata uključivanja Roma u obrazovni sustav. S obzirom da je romska populacija brojčano značajno zastupljena u tim državama, a karakterizira ju prije svega visok stupanj siromaštva i neobrazovanost, prikazani su različiti vrlo zanimljivi i učinkoviti programi. Sofija Arnaudova s Instituta za socijalni rad i socijalnu politiku iz Skopja prikazala je rezultate programa za stipendiranje i mentorski rad s romskim studentima koji se u Makedoniji provodi od 1997. godine. Značajan je podatak da je ovaj program rezultirao činjenicom povećanja broja romskih studenata s devet u 1994./95. godini na čak njih 87 u 2001./02. godini. Olga Lakičević iz Centra za interaktivnu pedagogiju iz Beograda osvrnula se na programe obuke osobnih asistenata u integraciji Roma unutar osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Njezino izlaganje bilo je fokusirano na program Jednake šanse u srednjoškolskom obrazovanju koji je pokrenuo institucionalno rješavanje pitanje

obrazovanja Roma kroz razvijanje partnerstva između škola, lokalnih romskih udruga, lokalnih institucija i lokalnih vlasti. Proces senzibiliziranja lokalne zajednice za programe vezane za dostupnost školovanja djece i mladih romske nacionalnosti, motivacija roditelja u podršci svojoj djeci u daljnjem školovanju, proaktivni stav obrazovnih institucija u rješavanju problema obrazovanja romske djece, kao i stvaranje multikulturne klime u školama – ključne su pretpostavke za direktnu participaciju mladih Roma i njihovih roditelja u procesu obrazovanja.

Ovo je bila prilika za uvid u čitavu lepezu mogućnosti realiziranja vrlo primjenjivih programa rada sa siromašnim obiteljima i djecom, s naglaskom na obrazovanje. S obzirom da je bilo izuzetno mnogo izlagača, a relativno malo vremena, bilo bi vrijedno organizirati još jedan skup na kojem bi izlagači imali mogućnosti, odnosno vremena, za neposrednu razmjenu iskustava o izuzetno važnoj i aktualnoj temi siromaštva i obrazovanja u kontekstu tranzicijskih zemalja. Značaj i učinkovitost programa iz drugih zemalja koji su usmjereni upravo na ovu tematiku, dodatni su poticaj za osmišljavanje i provođenje sličnih projekata i unutar Hrvatske, uvažavajući naravno naš kontekst i potrebe.

Olja Družić Ljubotina

**FINAL CONFERENCE OF
THE CONNEX NETWORK OF
EXCELLENCE: EFFICIENT AND
DEMOCRATIC GOVERNANCE IN A
MULTILEVEL EUROPE**

Mannheim, 6.-8. ožujka 2008.

Završnom konferencijom u organizaciji Centra za europska društvena istraživanja Sveučilišta u Mannheimu završio je

četverogodišnji projekt »Učinkovita i demokratska višerazinska vladavina (*governance*) u Europi« u okviru Šestog okvirnog programa istraživanja Europske unije. Mreža izvrsnosti CONNEX (*Connecting Excellence on European Governance*) obuhvatila je 42 europska sveučilišta s više od 150 istraživača iz 23 zemlje. Ovoj su mreži pridružene i skupine istraživača čija sveučilišta, primjerice Sveučilište u Zagrebu, nisu članovi konzorcija. Važno je istaknuti interdisciplinarni pristup u projektu što je umnogome doprinijelo kvaliteti ostvarenih rezultata.

Rad na ovom projektu odvijao se u šest radnih skupina. Iz naziva radnih skupina moguće je steći uvid u tematski okvir projekta: »Institucionalna dinamika i transformacija europske višerazinske vladavine«, »Demokratska vladavina i višerazinska odgovornost (*accountability*)«, »Percepcija odgovornosti kod građana«, »Civilno društvo i interesna predstavljenost u vladavini EU-a«, »Socijalni kapital kao katalizator građanske zauzetosti i kvaliteta vladavine« (koordinatori ove skupine bio je profesor Frane Adam sa Sveučilišta u Ljubljani i zahvaljujući njemu Hrvatska je imala predstavnika u ovom projektu). I šesta skupina bila je »Načini i instrumenti vladavine«.

Svaka je radna skupina na konferenciji izložila po tri moderno dizajnirane brošure u kojima su navedena ključna pitanja, glavni nalazi i članovi radnih skupina. Druga je brošura donijela popis objavljenih radova i radova u pripremi za objavljivanje. Treća brošura informira o aktivnostima pojedinih radnih skupina. U posebnoj su brošuri objavljeni ciljevi, misija i glavna postignuća projekta.

Glavni zadaci projekta bili su:

1. Omogućiti komunikaciju i integraciju istraživanja te poticati suradnju u istraživanjima na najvišoj mogućoj razini.

2. Prikupiti postojeće bogatstvo istraživanja o vladavini te osigurati lak pristup akumuliranom znanju.
3. Uključiti mlade istraživače u tekuća istraživanja i osposobiti ih za akademsku izvrsnost.
4. Širiti znanja unutar i izvan akademske zajednice.

Priređena je i posebna brošura o osposobljavanju mladih istraživača i njihovim aktivnostima. Organizirano je 13 sastanaka mreže polaznika doktorskog studija, četiri ljetne škole te dvije radionice. Doktorandi su koristili i stipendije za studijske boravke. U ove je aktivnosti bilo uključeno 65 polaznika doktorskih studija.

U okviru projekta velika je pozornost posvećena širenju informacija o rezultatima kroz različite komunikacije i publikacije. O tome se informira u posebnoj brošuri. Informacije o svim aktivnostima u okviru projekta objavljivane su na mrežnoj stranici www.connex-network.de. Tijekom provedbe projekta pokrenut je elektronički glasnik i elektronski časopis *Living Review in European Governance*. Sačinjene su dvije baze podataka o istraživačkim projektima na ove teme od 1994. do 2006. godine u 30 zemalja.

Pokrenuta je i serija radnih materijala *The European Governance Papers*. Važan doprinos u ovom dijelu projekta su *CONNEX Report Series* od kojih je sedam objavljeno, a dva uskoro izlaze. Evo njihovih naslova s imenima urednika: Prvi svezak: *European Elections after Eastern Enlargement-Preliminary Results from the European Election Study 2004.*, Marsh M., Mikhaylov S., Schmit, H., (eds.). Drugi svezak: *A European Public Sphere- How much of it do we have and how much do we need?*, de Vreese, C., Schmitt, H., (eds.). Treći svezak: *Institutional Dynamics and the Transformation of Executive Politics in Europe*, Egeberg M., (ed.). Četvrti svezak: *The Multilevel Electoral System of the EU*,

Marsh M., Schmitt H., (eds.). *Peti svezak: Opening EU-Governance to Civil Society - Gains and Challenges*, Kohler-Koch B., De Bièvre, D., Maloney, W., (eds.). *Šesti svezak: European Risk Governance - Its Science, its Inclusiveness and its Effectiveness*, Vos, E., (ed.). *Sedmi svezak: Meaning and Practice of Accountability in the Multi-Level Context*, Deirdre, Curtin d., Wille, A. (eds.). *Svezak osmi: The Transformation of EU Policies? EU Governance at Work*, Dehousse, R. (ed.). *Svezak deveti: Efficient and Democratic Governance in Multi-level Europe*, Kohler-Koch B., Larat F., (eds.).

Radovi nastali u ovom projektu objavljeni su i u tematskim brojevima više časopisa te u više knjiga. Na konferenciji se posebno isticao tematski broj časopisa *European Law Journal*, Vol. 14, No. 4, 2007. te tematski broj časopisa *Journal for Civil Society*, Vol 3, No. 3, 2007.

Među izloženim radovima u okviru ovog projekta našli su se i radovi objavljeni u časopisu *Revija za socijalnu politiku*.

Prvog dana konferencije održana su tri panela u okviru kojih su izloženi glavni rezultati po pojedinim radnim skupinama.

U okviru prvog panela »Instrumenti i institucije za učinkovitu EU vladavinu« s temom »Institucionalna arhitektura i višerazinska vladavina« upozoreno je na dinamiku institucionalnih reformi koje se posebno događaju u novije vrijeme, a dijelom su povezane s proširenjem Europske unije. Posebno su istaknute činjenice različitih ideoloških utjecaja, lijevih i desnih, na pojedine sektore u Europskoj komisiji pa se onda često u njihovoj komunikaciji prepoznaju latentni sukobi kao u vladama pojedinih zemalja. Institucionalna infrastruktura u EU-u usmjerava se prema standardima europeizacije čije značenje često ima samo ideološku konotaciju.

U okviru druge teme »Fleksibilna vladavina kroz nove instrumente«, s naročito zapaženim izlaganjem R. Dehoussea o

reviziji metoda vladavine u EU-u, raspravljalo se o krizi legitimiteta EU-a za ozbiljnije iskorake služeći se direktivama te o domašajima mekog zakonodavstva koje potiče procese konvergencije među zemljama članicama. Model otvorene koordinacije i koncept dobre vladavine naročito potiču konvergencijske procese. U izlaganju T. Conzelmanna istaknuti su primjeri samoregulacije na razini Europe koje promiče privatni sektor i posebno njegove profesionalne udruge. Fleksibilna se vladavina sve više očituje u zahtjevima za samoregulacijom koju potiču organizacije civilnog društva.

Drugi panel »Odgovornost (*accountability*) i predstavljenost u višerazinskom sustavu« s temama »Višerazinska odgovornost u Europskoj uniji« i »Politička predstavljenost u Uniji« stavili su u središte rasprave pitanje odgovornosti (*accountability*), različitog značenja ovog pojma u zemljama članicama te različitom naslijeđu njegove prakse. Niska razina sudjelovanja građana kada su u pitanju teme Europske unije i mali broj građana koji izlaze na izbore za Europski parlament sve više čine Uniju zajednicom koja ima *policy* bez politike. Istaknuto je da ekološke i društveno odgovorne teme donekle potiču sudjelovanje i u njima se na slične načine prepoznaju građani različitih zemalja.

Treći panel »Civilno društvo, socijalni kapital i posredovanje interesa« s izlaganjem Beate Kohler-Koch, inače voditeljice projekta, stavio je na dnevni red ulogu civilnog društva kao dionika modernizacijskih procesa u EU-u. Režim konzultacija s različitim dionicima na EU razini sve je zahtjevniji i primjetno je okretanje od konzultacija eksperata za pojedina pitanja prema konzultacijama relevantnih dionika u civilnom sektoru. Jan Van Deth je izlažući rezultate empirijskog istraživanja tragao za normom dobrog europskog građanina. Prema nalazima njegovih istraživanja dobri građani imaju svoje vlastito mišljenje o

različitim pitanjima, poštuju zakon, izlaze na izbore, solidarni su sa sugrađanima, nisu aktivni u organizacijama civilnog društva te nisu aktivni u politici.

Drugog dana konferencija je nastavila s radom u dvadeset dvije radionice na kojima su izneseni rezultati istraživanja provedenih u okviru projekta.

Jedna je radionica bila posvećena i temi druge Europe, dakle, postkomunističkih zemalja – »Idući europski: organizacije civilnog društva u srednjoj i istočnoj Europi«. U procesu pristupanja i pristupanjem Europskoj uniji civilno društvo dobiva novu dimenziju u razvoju ovih zemalja. U procesu pristupanja civilno je društvo bilo relevantnim dionikom uključenim u proces. Stupajući u članstvo organizacije civilnog društva dobivaju posebnu ulogu. Sredstva iz strukturnih fondova EU-a koriste uglavnom velike organizacije. Između velikih i elitnih te malih organizacija u zajednicama nastaje velika praznina.

Na kraju konferencije organiziran je i panel »Živeći ustav Europske unije« u kojem se pokazao raspon rizika i koristi koji se nalaze pred Unijom u ovom vremenu.

Valja primijetiti, konferencija je tek usput tematizirala ulogu i položaj novih

članica EU-a u procesima višerazinske vladavine. To je povezano i s činjenicom sudjelovanja malog broja istraživača iz ovih zemalja. Primijećeno je nešto veće sudjelovanje kolega iz Poljske i Slovenije.

Što reći o projektu u cijelosti? Projekt je zaista izgradio novu mrežu kompetentnih i poduzetnih istraživača, brojne publikacije svjedoče o ostvarivanju postavljenih ciljeva i dostupnosti rezultata na spomenutoj mrežnoj stranici. Mlađi naraštaji istraživača stasali u okviru projekta zasigurno su njegova najveća vrijednost. Projekt su u cijelosti pohvalili predstavnici Šestog okvirnog programa istraživanja Europske unije.

Kakva je moguća recepcija znanja proizvedenih u okviru projekta kod nas? Hrvatska se znanstvena zajednica još uvijek ne može osloniti na znatnija domaća sredstva kako bi bila partnerom u ovom istraživanju. Međutim, sudjelovanje u projektu svakako je bila povlastica i za prvu ruku ostaje nam zadatak poticanja domaćih rasprava i istraživanja na ovu temu. Višestruko bi bilo važno potaknuti prevođenje nekih pojmova na naš jezik, a osobito pojma *accountability*.

Gojko Bežovan